

**SVENSKLÄRARES UPPFATTNINGAR OM
STUDENTEXAMENSPROVET I SVENSKA OCH DESS
INVERKAN PÅ SVENSKUNDERVISNING**

Jasmin Hintikka

Kandidatavhandling i

svenska

Institutionen för språk- och

kommunikationsstudier

Jyväskylä Universitet

Våren 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Jasmin Hintikka	
Työn nimi Svensklärares uppfattningar om studentexamensprovet i svenska och dess inverkan på svenskundervisning	
Oppiaine Ruotsin kieli	Työn laji Kandidaatin tutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 24 + 1
Tiivistelmä	
<p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää lukion ruotsinopettajien ajatuksia ruotsin ylioppilaskokeesta ja sen vaikutuksesta ruotsin opetukseen. Tarkoituksena on saada selville opettajien mielipiteitä siitä, onko ruotsin ylioppilaskoe sopiva väline mittaamaan kielitaitoa ja myös, miten ylioppilastutkinnon digitalisoituminen soveltuu kielitaidon mittaamiseen ja vaikuttaa siihen.</p> <p>Tutkimus on kvalitatiivinen ja tutkimusaineisto on kerätty puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla. Tutkimukseen osallistui kaksi lukion ruotsin opettajaa, joita haastateltiin samalla kertaa. Haastattelu litteroitiin, jonka jälkeen aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin avulla.</p> <p>Tutkimuksen tuloksista selvisi, että ruotsin opettajat pitivät ruotsin ylioppilaskoetta melko hyvänä mittarina kielitaidosta, mutta se sisältää silti joitakin epäkohtia. Esimerkiksi tietyt tehtävätyypit voivat olla toisinaan epäonnistuneita ja digitalisoitumisen myötä kokeessa voi myös esiintyä epäselviä ja erikoisia tehtäviä, jotka ovat hyvin haastavia kokelaille. Ylioppilastutkinnon digitalisoitumista opettajat pitivät kuitenkin pääasiallisesti tervetulleena uudistuksena, ja se mahdollistaa myös uudenlaiset ja autenttiset tehtävätyypit.</p> <p>Tuloksista selvisi myös, että ruotsin ylioppilaskoe ei vaikuta merkittävästi ruotsin opetukseen, varsinkaan pakollisilla ruotsin kursseilla. Opetusta ohjaa pääosin opetussuunnitelman määrittämät kriteerit. Kokeen vaikutus ruotsin opetukseen lisääntyy syventävillä ja kertaavilla kursseilla, jolloin ylioppilaskokeen tehtävätyyppejä käydään läpi ja niihin vastaamista harjoitellaan tarkemmin. Ylioppilaskoetta varten harjoitellaan myös perusteellisesti kielioppia ja sanastoa. Myös kuullun ymmärtämistä harjoitellaan yhä enenevässä määrin.</p> <p>Tulokset tukivat aiempia tutkimuksia siinä mielessä, että ruotsin ylioppilaskoe ei ole suurin vaikuttava tekijä ruotsin opetuksessa, vaan opetusta ohjaa pääosin opetussuunnitelman määrittämät kriteerit. Tulokset toivat esille kuitenkin uutta tietoa ruotsin ylioppilaskokeesta kielitaidon mittarina ruotsin opettajien näkökulmasta, mikä on tärkeää ylioppilaskokeen mahdollisen kehittämisen kannalta.</p>	

Asiasanat: svenska språket, studentexamensprovet, svenskundervisning, språkkunskap
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto

INNEHÅLL

1	INLEDNING	1
2	TEORETISK BAKGRUND	3
2.1	Mätning och bedömning av språkkunskap i Finland.....	3
2.2	Studentexamen ur språkprovssynpunkt	4
2.3	Studentexamensprovet i svenska och dess ställning i studentexamen.....	6
2.4	Tidigare studie om svensklärares undervisningsmetoder.....	8
3	MÅL, MATERIAL OCH METOD	10
3.1	Syfte & forskningsfrågor	10
3.2	Materialinsamling	11
3.3	Innehållsanalys som analysmetod.....	12
4	RESULTAT	13
4.1	Studentexamensprovet som mätare av språkkunskap.....	13
4.2	Digitalisering av provet.....	15
4.3	Inverkan av provet på svenskundervisningen	16
5	SAMMANFATTANDE DISKUSSION	19
	LITTERATUR	23
	BILAGA 1: Intervjufrågor	

1 INLEDNING

I min kandidatavhandling undersöker jag svensklärares uppfattningar om studentexamensprovet i svenska och dess inverkan på svenskundervisning. Avhandlingen fokuserar på tre olika teman vilka är studentexamensprovet som mätare av språkkunskap, digitalisering av studentexamensprovet och inverkan av examen på svenskundervisningen.

Dessa teman är intressanta för mig personligen men vad viktigare är de är betydelsefulla både för svenskundervisning och finländska gymnasister. Jag själv strävar efter att bli svensklärare så jag ville vela temat som angår undervisningen. Jag vill granska närmare studentexamensprovet i svenska och forska i sambandet mellan det och svenskundervisningen. Jag vill få kunskap svensklärares åsikter om provet är ett lämpligt verktyg att mäta språkkunskap i svenska och hur utmanande det borde vara i förhållande till studerandes kunskapsnivåer. I min avhandling behandlar jag också egenskaper av studentexamensprovet och om provet måste bearbetas på något sätt för att det skulle mäta språkkunskap ännu bättre. Det har diskuterats till exempel om provet ska innehålla en del som mäter muntliga språkkunskaper. Utöver dessa frågor undersöker jag också hur digitaliseringen av studentexamen lämpar sig för provet i svenska.

I min avhandling undersöker jag lärarnas uppfattningar om provet för jag själv som studerande har hört mestadels bara andra studerandes tankar om svenskundervisningen och studentexamensprovet så jag vill bättre förstå och veta lärarnas synvinkel om temat.

Jag som blivande lärare är särskilt intresserad av lärarnas undervisningsmetoder och de faktorer som påverkar dem. Studentskrivningar är också en central del av gymnasieutbildningen och många studerande gör provet i svenska. Till exempel våren 2022 anmälde sig 5 871 deltagare för att göra studentexamensprovet i svenska (Studentexamensnämnden 2022). Provet är en bekant prövning för många gymnasister så jag vill få kunskap om hur lärare ser på provet och dess inverkan på svenskundervisningen.

När jag letade efter olika material för denna avhandling märkte jag att det inte har gjorts mycket forskning om just detta tema. Undersökningar och information finns om själva studentexamensprovet i svenska och dess historia, mätning av språkkunskap och svenskundervisning i allmänhet i Finland. Däremot finns det inte så mycket undersökningar om sambanden mellan dessa ämnen. I min avhandling har jag intervjuat gymnasielärare i svenska för de är proffs inom sitt område och har sett och upplevt mycket både undervisningssituationer och olika studentexamensprov i svenska. Jag själv skulle möjligen vilja undervisa i svenska på gymnasiet så jag vill forska särskilt i svenskundervisningen på gymnasiet och dess höjdpunkt; studentexamensprovet i svenska.

2 TEORETISK BAKGRUND

2.1 Mätning och bedömning av språkkunskap i Finland

Språkkunskapen i Finland kan mätas med hjälp av språktest och -prov i allmänbildning. Dessa inkluderar bedömningar av inlärningsresultat i grundskolan och studentexamen (Huhta & Hilden 2016: 8). Utanför utbildningen kan språkkunskapen mätas med hjälp av allmänna språkexamina (s.k. YKI-test) som Centrum för tillämpad språkvetenskap (Solki) anordnar. I denna studie ska jag fokusera på studentexamen samt studentexamensprovet i svenska men jag behandlar också kortfattat mätning och bedömning av språkkunskap.

Grunden för det finländska utbildningssystemet utgörs av en nioårig allmänbildande grundskola (Juurakko-Paavola & Palviainen 2011). Man börjar studera A1- språket på årskurserna 1-3 och B1-språket på årskurs 6. Vanligtvis är A1-språket engelska och B1-språket svenska. Efter grundskolan kan eleverna välja att avlägga antingen en gymnasieutbildning eller en yrkesutbildning eller också kombinera dessa båda (Juurakko-Paavola & Palviainen 2011). Gymnasieutbildningen är en allmän utbildning som innehåller olika antal svenskkurser beroende på om eleven har valt lång eller medellång svenska. En central del av gymnasieutbildningen är också

studentexamen där man måste skriva ett prov i något språk som inte är ens förstaspråk. Oftast är det engelska, svenska eller båda.

Gymnasister har fem eller sex obligatoriska kurser i svenska, och dessutom kan de ta två valfria, fördjupande kurser i ämnet (Juurakko-Paavola & Palviainen 2011). Varje kurs innehåller kunskaper i att läsa, lyssna, skriva och tala samt varierat ordförråd beroende på kurs. Grammatik lärs också på varje kurs. Språkkunskaper mäts och bedöms genom att ta hänsyn till alla aspekter av språkkunskaper i enlighet med prioriteringarna i kursbeskrivningarna (GLGY 2003). Från och med år 2010 har man också haft en möjlighet att få bedömning av sin muntliga språkkunskap genom att utföra ett särskilt prov.

Studentexamen har en stor betydelse i den finländska gymnasieutbildningen. Studentexamens syfte är "att pröva i vilken mån eleverna har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som anges i läroplanen för gymnasieutbildningen och i vilken mån de nått tillräcklig mognad enligt målen för gymnasieutbildningen" (L502/2019 1 § 3 mom.). Detta syfte gäller även för mätning av språkkunskap.

2.2 Studentexamen ur språkprovssynpunkt

Studentexamen uppstod ur Åbo Akademis inträdesprov som mätte examinandernas kunskaper i latin och kristendom. År 1852 knöts studentexamen till lärokursen för gymnasiet och detta anses vara början på den nuvarande studentexamen (Studentexamensnämnden 2022). Lärokursen för gymnasiet har avlagts när studerande har avlagt lärokurs för ämnena samt tillräckligt antal kurser.

Studentexamen var muntlig fram till 1874, varefter de skriftliga proven överfördes till gymnasierna (Huhta & Hilden 2016). År 1919 slogs fast fem ämnen som obligatoriska grundämnen vilka innehöll provet i det andra inhemska språket och provet i ett

främmande språk. Under tiden som hade avsatts för provet i främmande språk var det också möjligt att göra något annat språkprov (Huhta & Hilden 2016: 10). År 1947 minskades antalet obligatoriska ämnen till fyra och samtidigt fattades beslut om att examinander kan göra fler prov. Dessa inkluderade också språks korta lärokurs. År 2005 bekräftades omstruktureringen av examen, då det andra inhemska språket blev valfritt.

Uppgiftstyper i språkprov förblev i stort sett oförändrade under nästan de första hundra åren av examen. Före 1960-talet mätte språkproven huvudsakligen språkets struktur och kunskaper i språköversättning. På 1960-talet modifierades språkprovet för att mäta flera färdigheter, varefter provet blev tredelat år 1974. Provet innehöll textförståelse, en kort uppsats och hörförståelse (Studentexamensnämnden 2022). Dessa tre språkkunskaper har huvudsakligen bevarats i språkproven med några små modifieringar fram till idag. Uppgifter som mäter behärskning av ordförråd och struktur har varierat beroende på proven i olika språk och lärokurs (Huhta & Hilden 2016: 11).

Studentexamensprovet i språken mäter inte muntliga språkkunskaper och detta har väckt debatt om ämnet. Till exempel har läroplanen upprepade gånger betonat vikten av att tala (LOPS 1985, 1994, 2004). Bedömningen av språklig färdighet på basis av en enskild prestation upplevs dock ofta som svårare än andra delfärdigheter, eftersom uppgiften påverkas av många faktorer, såsom elevens personlighet, blyghet och själva situationen. Det har gjorts mycket experiment och ansträngningar för att inkludera ett muntligt prov i studentexamen, men praktiska problem har hittills hindrat förändringar (Lukiokoulutuksen suullisen kielitaidon arviointiryhmän muistio 2006).

Under läroplansperioden 2003–2015 granskades resultaten av språkprov närmare än tidigare för att få dem att överensstämma med kunskapsnivåerna i den europeiska referensramen. Dessa kunskapsnivåer tillämpades i enlighet med målsättningar för

språk och lärokurs som anges i 2003 års läroplanskriterier för gymnasiet (Hildén & Takala 2007). Denna jämförelse gjorde det möjligt att bedöma i vilken utsträckning kandidaternas prestationer uppfyllde de mål som anges i läroplanskriterierna. Samtidigt analyserades den ömsesidiga likvärdigheten mellan examensuppgifter och läroplan (Huhta & Hilden 2016).

Den senaste stora reformen av studentexamen är digitalisering. Det första språkprovet digitaliserades hösten 2016 och från och med hösten 2018 är proven digitala i alla språk och lärokurser. Fördelen med digitalisering är att den möjliggör mer autentiska uppgiftstyper och även maskinell bedömning i de uppgifter som passar för det (Chapelle & Voss 2016). I proven är det idag också möjligt att använda mångsidigare källor för att forma uppgifter för provet.

2.3 Studentexamensprovet i svenska och dess ställning i studentexamen

Från våren 2022 innehåller studentexamen minst fem prov i olika examensämnen. Före denna förändring måste minst fyra prov avläggas. Numera måste alla examinander avlägga provet i modersmål och litteratur. I examen skall också ingå minst fyra prov från minst tre grupper (Studentexamensnämnden 2022). Grupperna är:

- Andra inhemska språket
- Främmande språket
- Matematik
- Realämnen

Minst ett prov skall bygga på den långa lärokursen (Studentexamensnämnden 2022).

Språkproven till studentexamen utarbetas utifrån grunderna i gymnasiets läroplan och examinandens språkfärdighet mäts i språkbrukssituationer i enlighet med läroplanen. Den som gör examen i svenska kan välja mellan provet i lång svenska (s.k. A-språk) eller provet i medellång svenska (s.k. B-språk). Båda dessa mäter det som traditionellt har ansetts skapa grunden för receptiva (hör- och läsförståelse) och produktiva (struktur och ordförråd, skriftlig framställning) färdigheter i andraspråket (Studentexamensnämnden 2022). Muntlig framställning mäts inte. Texterna för proven väljs så att de relaterar till olika temaområden och ämnesområden enligt läroplanen på varje språk. Materialet i provet kan bestå till exempel av texter, bilder, videoklipp, statistik eller ljudinspelningar (Studentexamensnämnden 2022). Möjliga uppgiftstyper kan vara flervals- och luckuppgifter samt uppgifter för fri skrivande (Studentexamensnämnden 2022).

I uppgifterna som mäter hörförståelsen mäts examinandens förmåga att förstå talat språk och att besvara uppgifter baserat på vad hen har hört (Studentexamensnämnden 2022). Hörförståelsen innehåller olika typer av texter som också varierar i längd. Läsförståelsen mäter däremot examinandens förmåga att förstå skrivet språk och besvara olika uppgifter baserat på vad hen har läst. Både hör- och läsförståelse mäter om examinand har förstått uppgifters huvudtanke och viktiga detaljer samt tolkat riktigt olika betydelser. Skriftlig framställning mäter examinandens kunskaper i producering i olika kommunikativa situationer (Studentexamensnämnden 2022). Om examinanden gör provet på lång lärokurs ska hen producera en lång text. Om examinanden däremot gör provet på medel- eller kort lärokurs ska hen producera två kortare texter.

År 2005 blev det andra inhemska språket frivilligt på grund av omstruktureringen av examen, vilket avsevärt har minskat antalet deltagare i studentexamensprovet i svenska (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012). Den minsta gruppen av alla som gör provet i svenska är finskspråkiga män. Enligt den senaste årsstatistiken har ungefär en fjärdedel av dem valt göra provet (Studentexamensnämnden 2022). Däremot gör

mer än 70 % av kvinnorna provet (Studentexamensnämnden 2022). Det finns också regionala skillnader: Österbotten hade flest deltagare och Norra Karelen minst (Takala 2012).

Utöver det minskade antalet examinander har man även uppmärksammat den försämrade kunskapsnivån i svenska. På 2000-talet har studentexamensprovet i svenska blivit lite svårare eftersom bl.a. andelen självproducerade korta svar har ökat i någon mån (Takala 2012). Detta förklarar dock inte fullt ut att poänggränser för provet i svenska har sänkts avsevärt för både högre vitsord och lägsta accepterade vitsord. Svenskundervisningen har också behövt anpassas till studerandes färdighetsnivå.

I proven i andra inhemska språket har man granskat färdighetsnivån genom att utforska dess förhållande till de färdighetsnivåer som definieras i läroplanerna. Studentexamensprovet och gymnasiets läroplan är ändå sinsemellan motstridiga, eftersom bedömningen av studentexamensprovet är normbaserad, d.v.s. de relativa andelarna av de olika betygen är ungefär desamma vid olika examengångar medan bedömningen av läroplaner för främmande språk baserar sig på kriteriebaserat färdighetsnivåtänkande (Tarnanen ym. 2007). I praktiken betyder detta att i studentexamensprovet bedöms inte examinandens färdigheter i förhållande till språkkunskapskriterierna, utan i förhållande till andra examinanders prestationer.

2.4 Tidigare studie om svensklärares undervisningsmetoder

Korkman, Green-Vänttinen & Lehti-Eklund, (2010) har undersökt undervisning i svenska i finska gymnasier. För undersökningen intervjuades 16 svensklärare och 84 studerande. Korkman, Green-Vänttinen & Lehti-Eklund undersökte bl.a. vilka delområden lärarna lyfter fram i sin undervisning, hurdana undervisningsmetoder de använder och hurdana tankar de har om studentexamensprovet i svenska. Resultaten

visade att de flesta lärare strävar efter att studerande skulle kunna väl baskunskaper i svenska och att de skulle klara sig i vardagliga situationer. Muntlig språkkunskap ansågs också viktig, även om den inte mäts i studentexamensprovet. Lärarna utnyttjade ofta olika kommunikativa situationer och diskussioner med par när man ville öva muntlig språkkunskap. På detta vis fick studerande en möjlighet att uttrycka sin egen åsikt om ett visst tema på svenska.

Lärarna ansåg också att undervisningen i grammatik och struktur är centralt och de försökte göra undervisningen så enkel som möjligt för studerande. Lärarna betonade också behärskning av ordförråd och viktiga idiom. En av lärarna berättade även att hen har speciella övningar och översättningsuppgifter för abiturienter före de ska göra provet i svenska.

Korkman, Green-Vänttinen & Lehti-Eklund undersökte också lärarnas åsikter och tankar om förhållandet mellan studentexamensprovet i svenska och svenskundervisningen. Resultaten varierade lite mellan lärare för vissa lärare tog mer hänsyn till provet i sin undervisning än andra. En av lärarna utnyttjade i sin undervisning till exempel gamla hörförståelseuppgifter och andra viktiga delområden som förekommer i studentexamen. I så fall övades dock den muntliga språkkunskapen mindre. En annan lärare berättade däremot att hen inte betonar studentexamensprovet i svenska i sin undervisning under de två första studieåren.

Alla lärare var dock medvetna om provet i svenska och de flesta lärare tyckte också att studentexamensprovet i svenska har blivit mer vardagsnära och kommunikativt, vilket är en positiv förändring.

3 MÅL, MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel ska jag behandla målet med studien samt materialet som jag har samlat in för den. Jag ska också redogöra för datainsamlingsmetoden och varför jag valde just denna metod. I första avsnittet presenteras forskningsfrågorna och redogörs för målet av studien. I andra avsnittet behandlas noggrannare datainsamlingsmetoden och relaterade praxis. I slutet av kapitlet presenteras innehållsanalys som analysmetod och bedöms dess tillämplighet i denna studie.

3.1 Syfte & forskningsfrågor

Syftet med föreliggande studie är att granska gymnasielärares i svenska uppfattningar om studentexamensprovet i svenska och hur provet påverkar svenskundervisningen. Avsikten är att få en bild av studentexamensprovet i svenska som mätare av språkkunskap och hur digitaliseringen av studentexamen har påverkat provet i svenska. Jag behandlar också inverkan av studentexamensprovet på svenskundervisningen.

Denna studie avser besvara följande frågor:

- Hur ser svensklärare på studentexamensprovet som mätare av språkkunskaper i svenska?
- Vad anser svensklärare om digitaliseringen av provet?
- Hur påverkar examen innehållet i svenskundervisningen?

Det är intressant att undersöka dessa frågor för jag vill fördjupa mig i studentexamensprovet och dess struktur och veta om hur studentexamensprovet i

svenska inverkar på svensklärare och deras undervisningsmetoder. Det har inte gjorts mycket forskning om detta tema så jag vill undersöka det närmare.

3.2 Materialinsamling

Denna studie är en kvalitativ fallstudie. Materialet har samlats in genom intervju av gymnasielärare i svenska under februari 2022. Intervjun var en halvstrukturerad temaintervju och jag valde det som datainsamlingsmetod för med hjälp av den kunde jag få djupare och mångsidigare svar på mina forskningsfrågor. En halvstrukturerad intervju möjliggjorde också att jag kunde organisera frågorna så att diskussionen höll sig ganska öppen. Således anser jag att halvstrukturerad intervju som datainsamlingsmetod passar bra för just denna studie för syftet med denna studie är att forska i lärares tankar och åsikter om studentexamensprovet i svenska och dess inverkan på undervisningen.

Informanterna är två gymnasielärare i svenska. Båda lärarna har undervisat i svenska i mer än 20 år, så de har mycket erfarenhet av svenskundervisning på gymnasiet. Jag kontaktade lärarna via epost i januari 2022 och vi kom överens om en tidpunkt för intervjun i början av februari. Min avsikt var ursprungligen att intervjua tre svensklärare, men en informant kunde inte delta i intervjun. Intervjun genomfördes på skolan och det spelades in för analys. Jag intervjuade lärarna på samma gång för forskningsämnet var inte känsligt och lärarna kände varandra väl. Vi höll intervjun efter lärarnas arbetsdag så att vi i lugn och ro kunde fokusera på intervjun. Själva intervjun tog cirka 20 minuter. Innan intervjun gick jag igenom syftet med min studie och vi diskuterade även deras och mina svenskstudier.

Intervjun genomfördes på finska för det är lättare att svara på frågorna och diskutera på sitt eget modersmål. Jag strävade efter att intervjusituationen skulle vara så avslappnad som möjligt även om den följde ganska noggrant den ordning som jag hade planerat. Jag anser att intervjun var lyckad och jag fick innehållsrika och

mångsidiga svar på mina frågor. Efter intervjun lyssnade på och analyserade jag materialet och påbörjade transkribera det.

3.3 Innehållsanalys som analysmetod

I denna studie ska jag använda innehållsanalys som analysmetod. Innehållsanalys strävar efter att beskriva innehållet i materialet verbalt och hitta olika betydelser i dem. Med hjälp av innehållsanalys kan man analysera materialet systematiskt och objektivt samt forma en kortfattad och allmän beskrivning av fenomenet som forskas (Tuomi & Sarajärvi 2018). Genom att använda innehållsanalys är det också möjligt att klassificera och bilda teman från forskningsmaterialet, så att materialet blir en tydligare helhet. Det centrala i innehållsanalys är att hitta betydelser i materialet och det är också viktigt i denna studie. Jag ska analysera lärares svar djupare och klassificera dem enligt betydelserna kopplat till forskningsfrågorna. Innehållsanalys är härmed lämplig för denna studie för idé är att forska särskilt i svensklärares åsikter och uppfattningar. Jag strävar inte efter heller statistiska generaliseringar utan denna studie är en kvalitativ fallstudie.

4 RESULTAT

I detta kapitel presenterar jag resultaten av undersökningen. Jag ska analysera resultaten med hjälp av innehållsanalys som jag berättade om i avsnitt 3.3. Resultatdelen innehåller tre avsnitt som är i linje med forskningsfrågorna. Avsnitten är studentexamensprovet som mätare av språkkunskap, digitalisering av examen och inverkan av examen på svenskundervisningen. Citaten som förekommer i det här kapitlet har jag översatt från finska till svenska. De ursprungliga intervjufrågorna är på finska och finns som bilaga 1.

4.1 Studentexamensprovet som mätare av språkkunskap

I detta avsnitt ska jag behandla temat studentexamensprovet i svenska som mätare av språkkunskap. Jag frågade lärarna om provet är en passande mätare för språkkunskap och om provets svårighetsgrad är lämplig. Både lärarna tyckte att studentexamensprovet förstås är något slags mätare av språkkunskap men det är inte perfekt (se citat 1). Både nämnde också att provets svårighetsgrad inte har hängt med studerandes nivå i svenska. Informant A tyckte att det finns ojämlikhet mellan uppgifterna i provet för vissa av uppgifterna är väldigt krävande för examinander så provet som helhet är inte jämnt utmanande.

Citat 1. "Det finns ganska svåra avsnitt (i provet) som borde behärskas, som man inte har undervisat på lektioner att så...men provet är ju något slags mätare givetvis."

Lärarna diskuterade också den möjliga muntliga delen av provet (se citat 2). Min egen fråga var om den del som mäter muntlig språkkunskap borde finnas med i provet. Både lärarna visste att det fanns planer på att lägga till en muntlig del till provet, men

det skulle bli svårt att verkställa det i praktiken. Lärarna funderade också på hur den muntliga delen skulle betygsättas och hur det skulle lyckas i en full sal när många examinander pratar samtidigt och koncentrationen skulle försämrans.

Citat 2. "Den muntliga delen är nog krånglig och att vi har ganska mycket muntliga övningar på lektionerna men den ändå fortfarande inte mätas (i provet)."

Vi diskuterade också fördelarna med studentexamensprovet i svenska och dess möjliga utvecklingsområden. Lärarna var överens om att det som är bra med det nuvarande provet är att uppgifterna är varierande och att det till exempel finns flera kortare texter i läsförståelsedelen som är mer läsvänliga och lättare att fokusera på (se citat 3). Texter innehåller också många olika teman och med hjälp av dem kan examinanders läsförståelse testas på ett mångsidigare sätt.

Citat 3. " Det är bra jämfört med det gamla provet att texterna i läsförståelsen är betydligt kortare än tidigare, det finns sådana korta texter, inte sådana massiva, långa texter mera, eftersom det troligen finns ganska mycket sådan kort kommunikation i dagens värld."

Jag frågade lärarna hur man kunde bearbeta provet för att det skulle mäta bättre språkkunskapen. Informant B tyckte att svårighetsgraden för provet borde sänkas. Hon funderade på om personer som har skapat provet vet vilken nivå i svenska studerande har nuförtiden. Hon sade också att det är ganska svårt för studerande att uppnå den kunskapsnivå i svenska som krävs utan eget engagemang eller en svenskspråkig bakgrund (se citat 4). Informant A höll med informant B och hoppades att studentexamensprovet skulle mäta mer de saker som man går igenom på lektionerna i skolan. Detta kunde förbättra validiteten av provet.

Citat 4. "Just det att man kunde fokusera mer på det vad som undervisas på lektioner och att framgång i provet inte kräver vistelse (i den svenskspråkiga regionen) eller att man inte kräver så mycket ett sådant aktivt intresse."

4.2 Digitalisering av provet

I detta avsnitt ska jag behandla digitalisering av studentexamensprovet. Även om digitaliseringen har pågått i några år nu, ville jag ändå veta lärares åsikter om hur digitaliseringen lämpar sig för studentexamensprovet i svenska och om det har åtföljt några fördelar eller möjliga nackdelar. Både lärarna tyckte att digitalisering av provet i allmänhet är en bra reform. De berättade att de till exempel föredrar den nuvarande hörförståelse-delen än tidigare, då hörförståelsen hölls en separat dag (se citat 5). De nämnde också att videoklipp är ett bra och autentiskt tillägg till hörförståelsen. Man kan titta på videon så många gånger än man vill, vilket gör det lättare att förstå. Positivt är också det att man kan utföra hörförståelsen i sin egen takt.

Citat 5. "Och i hörförståelsesituationen kan man i lugn och ro läsa frågorna innan man trycker på play knappen för tidigare när hörförståelsen var styrd hade man inte möjlighet då om man inte kunde koncentrera och sen kunde man inte bli förtrogen med frågorna."

Som möjliga nackdelar med digitalisering nämnde lärarna att studerande gör överraskande mycket skrivfel och det kan ibland orsaka förvirring vid bedömning av texter, även om maskinskriven text i allmänhet är lättare att förstå än handskrivna texter. Den andra nackdelen med digitalisering enligt lärarna är misslyckandet med nya typer av uppgifter eller formulering av alltför säregna uppgifter (se citat 6). Lärarna tyckte också att instruktionen av vissa uppgifter ibland kan vara lite otydlig och i den spännande situationen kan studerandes koncentration störas (se citat 6 & 7). Det rätta svaret kan också ibland vara svårt att skilja från ett annat svarsalternativ (se citat 8).

Citat 6. "Ja, det finns många typer av uppgifter där, ibland känns det som att man leker med uppgifterna, att man tar några nya typer av uppgifter och de kanske inte ens är särskilt bra [- -]. Men alltså att man lägger till något nytt som aldrig har varit (i provet) och då är examinander spända och generade - -."

Citat 7. "[-] Det borde vara jättetydliga instruktioner. Kanske prövar man ta med lite för mycket allt nytt till provet."

Citat 8. "[-] Det skulle vara bra att ha klarhet i provet och även att man kunde urskilja det rätta svaret tydligt."

4.3 Inverkan av provet på svenskundervisningen

I detta avsnitt ska jag behandla inverkan av provet på svenskundervisningen. Jag var intresserad av att veta om studentexamensprovet i svenska påverkar svenskundervisningen och hur detta syns i praktiken. Resultat avslöjade att studentexamensprovet påverkar svenskundervisningen huvudsakligen endast i fördjupande- och repetitionskurser, då man vet också att vem ska göra studentexamensprovet i svenska (se citat 9). Obligatoriska kurser och deras innehåll styrs till stor del av kriterier som definieras av läroplaner. I de senare kurserna lär man känna närmare uppgiftstyper av studentexamensprovet och övar på att göra dem (se citat 10). Båda lärarna berättade också att det ibland är svårt för dem att bestämma sig för vad de ska gå igenom i klassen, eftersom vissa saker måste utlämnas. Exempelvis upprepas grammatik ganska mycket, eftersom det är en väsentlig färdighet i studentexamensprovet. Däremot kan muntliga övningar göras mindre på lektioner för den muntliga färdigheten är inte väsentlig i provet.

Citat 9. " Nästan det (inverkan av studentexamensprovet i svenska) syns bara där i de allra sista kurserna, där det på något sätt tas i beaktande mer än tidigare, att inte riktigt innan dem [-]."

Citat 10. " Att man skulle börja gå igenom gamla studentexamensprov på några obligatoriska kurser så det händer nästan aldrig. Dessutom är de så utmanande att studerandes iver mot svenska kan sjunkas helt."

Jag var också intresserad av att veta att när lärarna undervisar i svenska på repetitionskurser, förändras något i deras undervisning och vilka typer av undervisningsmetoder de använder. Informant B berättade att inverkan av studentexamensprovet åtminstone syns i bedömningen, då exempelvis hörförståelse och skriftlig framställning har en större vikt på fördjupande kurser (se citat 11). Det har även varit möjligt att ge individuell feedback på den skriftliga framställningen på repetitionskurser och det har man velat satsa på för en bra skriftlig framställning i studentexamensprovet kan lätt höja vitsordet. Informant A nämnde också att det fortfarande finns olika nivåer av studerande på repetitionskurser så lärare försöker hjälpa studerande i enlighet med deras egna behov och också repetera grammatik och ordförråd mångsidigt.

Citat 11 "Hörförståelsen och skriftlig framställningen har då större vikt (i repetitionskurser), eftersom hörförståelsen till exempel är ungefär en tredjedel av den hela studentexamensprovet, men så är inte fallet för obligatoriska kurser och hörförståelsen betonas då inte så mycket i bedömningen [- -]."

Informant B betonade dock att om studerande vill få ett bra vitsord på studentexamensprovet i svenska, är det viktigt att hen är intresserad av svenska och att hen också övar på hörförståelsen och ordförråd på sin fritid. Repetitionskurserna stödjer och förbereder givetvis studerande för provet, men de räcker inte för att förbättra studerandes utförande avsevärt på så kort tid.

Till sist ville jag veta vilka delområde lärarna betonar i sin undervisning och om det på något sätt relaterar till studentexamensprovet i svenska. Informant A berättade att hon betonar hantering av skriftlig framställning och ordförråd på fördjupande kurserna. Hon nämnde också att målet är att samla ordförråd redan från de första kurserna, men vikten av det lyftas fram på repetitionskurser. Informant B berättade också att man inte gör så mycket muntliga uppgifter på fördjupande kurser (se citat 12). På hennes lektioner gör man mycket studentexamensprovet liknande uppgifter

och upprepas också grundläggande grammatik för det är viktigt i skriftlig framställningen samt strukturer och ordförrådet.

Citat 12 " Det finns fler muntliga uppgifter i de obligatoriska kurserna, att de är sådana trevliga uppgifter. På fördjupande kurser bedöms dem inte längre på det sättet eftersom vi fokuserar så mycket på studentexamensprovet att vi sen gör sådana typer av uppgifter. "

5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Syftet med föreliggande studie var att redogöra för hurdana tankar och åsikter gymnasielärare i svenska har om studentexamensprovet i svenska. Jag ska sammanfatta resultaten genom att svara på de tre forskningsfrågorna. Till sist ger jag några förslag för fortsatt forskning.

Först ville jag ta reda på vad lärarna tänker om studentexamensprovet i svenska som mätare av språkkunskaper i svenska, vad som är bra och vad som är dåligt. Jag ville också undersöka tillämplighet av digitalisering av studentexamen till provet i svenska och granska de möjligheter eller nackdelar digitalisering medför. För det tredje undersöker jag inverkan av studentexamensprovet i svenska på svenskundervisningen. Jag ville veta om lärare tycker att provet påverkar på något sätt till undervisningen och om det påverkar, hur syns det i praktiken? Jag var också intresserad av att veta om lärare betonar vissa delområde i sin undervisning eller om något förändras i undervisningen allteftersom svenskkurserna framskrider.

Materialet samlades in med halvstrukturerad temaintervju där jag intervjuade två svensklärare. Både informanterna hade arbetat som svensklärare i mer än tjugo år så de hade mycket erfarenhet av temat. Materialet var ändå tämligen litet och därför kan resultaten inte generaliseras. Det var dock inte meningen för denna studie är en kvalitativ fallstudie.

1. Hur ser svensklärare på studentexamensprovet som mätare av språkkunskaper i svenska?

Både lärarna tyckte att studentexamensprovet i svenska mäter relativt bra studerandes språkkunskap men provet har ändå några brister. Till exempel har provets svårighetsgrad inte hängt med studerandes nivå i svenska och provet kan

innehålla delar och uppgifter vars innehåll inte har övats tillräckligt på lektionerna. Lärarna tyckte att det finns ojämlikhet mellan uppgifterna för vissa av uppgifterna är för krävande för examinander. Provet är således inte nödvändigtvis enhetligt krävande. Lärarna diskuterade också det faktum att muntlig språkfärdighet inte mäts i provet. Att mäta den skulle vara ett bra tillägg till provet, men som tidigare konstaterat är det praktiska genomförandet av den muntliga delen svårt (Lukiokoulutuksen suullisen kielitaidon arviointiryhmän muistio 2006).

Fördelarna med provet såg lärare varierande och nutida uppgifter. Den andra läraren lovprisade särskilt läsförståelsen som innehåller mer korta och intressanta texter än tidigare. Som utvecklingsidéer för provet nämnde lärarna provets svårighetsgrad, som bör sänkas. De tyckte också att provet borde mäta alltmer de sakerna som man går igenom på lektionerna.

2. Vad anser svensklärare om digitaliseringen av provet?

Med hjälp av denna fråga ville jag undersöka lärarnas åsikter om hur väl digitalisering av studentexamen passar till studentexamensprovet i svenska. Både lärarna tyckte att digitalisering av provet är en bra reform och det medför många olika fördelar. Exempelvis genomförs hela provet nu på en dag, medan hörförståelse-delen hölls tidigare på en separat dag. Man kan också utföra hörförståelsen i sin egen takt, vilket sågs positivt. Digitaliseringen av provet möjliggör också mer autentiska och mångsidigare uppgiftstyper och det är ett modernt sätt att mäta språkkunskap. Chapelle & Voss (2016) betonade också vikten av autentiska uppgifter i studentexamen.

Det finns dock vissa nackdelar med digitaliseringen. Även om digitaliseringen möjliggör intressanta och mångsidiga uppgiftstyper kan det finnas ibland några misslyckade uppgiftstyper i provet. Lärarna ansåg att provets skapare till och från

provar att införa väldigt underliga uppgifter till provet som kanske inte ens mäter språkkunskap särskilt bra. Enligt lärarna gör studerande också överraskande mycket skrivfel och det kan ibland försvåra bedömningen av provet.

3. Hur påverkar examen innehållet i svenskundervisningen?

Till sist ville jag veta hur mycket och hur studentexamensprovet i svenska påverkar svenskundervisningen. Resultaten visade att studentexamensprovet påverkar svenskundervisningen huvudsakligen bara i fördjupande- och repetitionskurser, då provet blir aktuell. Obligatoriska kurser styrs till stor del av kriterier i läroplaner och då övas och stärks grundläggande kunskaper i svenska. Likadana resultaten framförde också Korkman, Green-Vänttinen & Lehti-Eklund (2010) i sin studie där lärarna strävade efter att ge studerande omfattande baskunskaper i svenska. Lärarna i min studie berättade ändå också att det ibland är lite utmanande att välja vilka delar av läroinnehåll man borde gå igenom på lektionerna och vilka inte, för det finns helt enkelt inte tid att gå igenom allt innehåll.

Jag undersökte också om något förändras i lärarnas undervisning när det gäller fördjupande- och repetitionskurser. Resultaten visade att inverkan av studentexamensprovet syns i bedömningen då lärarna betonar mer hörförståelse och skriftlig framställning för de är viktiga och centrala delar av provet. Hörförståelsen och hantering av ordförråd ansågs vara också en väsentlig färdighet i fördjupande kurser även i studie av Korkman, Green-Vänttinen & Lehti-Eklund (2010). Lärarna i min studie strävade efter också hjälpa studerande i enlighet med deras egna behov och ibland var det även möjligt att ge studerande individuell feedback.

Denna studie har fokuserat på att belysa svensklärares åsikter och tankar om studentexamensprovet i svenska och dess inverkan på svenskundervisning. Resultaten har samlats in genom att intervjua två svensklärare, vilket är relativt litet

antal. Intervjun passade dock bra med denna studie, för med hjälp av den fick jag ganska vida och motiverade svar på mina forskningsfrågor. För vidare forskning skulle det vara nyttigt att undersöka detta tema med ett större antal informanter och använda möjligen enkät utöver intervjun. Med hjälp av enkäten kunde man få fler respondenter till undersökningen och sedan kunde man intervjua några lärare från hela urvalet.

Det skulle överhuvudtaget vara intressant att undersöka närmare studentexamensprovet i svenska och dess inverkan på svenskundervisning, för det fanns inte mycket forskning om temat. Detta tema skulle också vara viktigt att undersöka mer för att kunna utveckla studentexamensprovet i svenska så att det skulle mäta studerandes språkkunskap ännu bättre. En intressant forskningsidé kunde också vara att undersöka särskilt studerandes åsikter om studentexamensprovet i svenska och hur de uppfattar sina svenska språkkunskaper innan de ska göra provet.

LITTERATUR

Chapelle, C. A., & Voss, E. (2016). 20 years of technology and language assessment in language learning & technology. *Language Learning & Technology*, 20(2), 116–128.

GLGY 2003= Grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar. Helsingfors. Utbildningsstyrelsen.
<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/gymnlp.pdf>

Hildén, R. & S. Takala 2007. Relating descriptors of the Finnish school scale to the CEF overall scales for communicative activities. Teoksessa Koskensalo, A., Smeds, J., Kaikkonen, P. & Kohonen, V. (toim.) *Foreign languages*

Huhta, A., & Hildén, R. (2016). Kielitutkinnot ja muu laajamittainen kielitaidon arviointi Suomessa. In A. Huhta, & R. Hildén (Eds.), *Kielitaidon arviointitutkimus 2000-luvun Suomessa* (pp. 3-26). Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys. *AFinLA-e : soveltavan kielitieteen tutkimuksia*, 9.
<http://journal.fi/afinla/article/view/60844>

Juurakko-Paavola, T. & Palviainen, Å. (2011). *Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen: Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier*. Hämeen ammattikorkeakoulu.

Korkman, M C B, Green-Vänttinen, M & Lehti-Eklund, H 2010, *Svenska i finska gymnasier*. Nordica Helsingensia, nr. 22, vol. 22, University of Helsinki, Helsingfors.

Laki ylioppilastutkinnosta (502/2019).
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190502>. Hämtad 24.1.2022.

LOPS 1985 = Lukion opetussuunnitelman perusteet 1985. Helsinki: Kouluhallitus

Lukiokoulutuksen suullisen kielitaidon arviointityöryhmän muistio 2006. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006: 26. Helsinki: Opetusministeriö.

Studentexamensnämnden. 2022.

<https://www.ylioppilastutkinto.fi/sv/informationsservice/information-om-studentexamen/historia2>. Hämtad 24.1.2022.

Takala, S. (2012): Miten suomea ja ruotsia osataan äidinkielenä ja toisena kansalliskielenä peruskoulun ja lukion päättövaiheessa? Kansalliskielistrategiaprojektille laadittu katsaus 2012.

Tarnanen, M. Huhta, A. & Pohjala, K. 2007. Mitä on osaaminen? Kielitaidon arviointi vastaajana. Teoksessa S. Pöyhönen & M.-R. Luukka (toim.), Kohti tulevaisuuden kielikoulutusta. Kielikoulutuspoliittisen projektin loppuraportti. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus. 381–412.

Toiminnallista ruotsia - lähtökohtia ruotsin opetuksen kehittämiseksi toisena kotimaisena kielenä. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012: 9.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.'

BILAGA 1: INTERVJUFRÅGOR

Hur ser svensklärare på studentexamen som mätare av språkkunskaper i svenska? (Ylioppilaskoe ruotsin kielitaidon mittarina)

1. Onko nykyinen ruotsin kielen ylioppilaskoe mielestänne sopiva väline mittaamaan ruotsin kielen taitoa? Miksi? Miksi ei?
2. Pitäisikö ruotsin yo-kokeessa olla myös suullista kielitaitoa mittaava osuus?
3. Millaiseksi koette ruotsin yo-kokeen vaikeustason?
4. Miten ruotsin yo-koetta voitaisiin kehittää, jotta se mittaisi entistä paremmin opiskelijoiden ruotsin kielen taitoa?

Vad anser svensklärare om digitaliseringen av provet? (Ylioppilaskokeen digitalisoituminen)

5. Miten ylioppilaskokeiden digitalisoituminen soveltuu mielestänne juuri ruotsin kielen yo-kokeeseen?
6. Miten tätä digitalisoitumista on jo hyödynnetty tai voisi vielä hyödyntää ruotsin yo-kokeessa?
7. Miten koette uudistuksen, jossa kuunteluosio on nykyään samassa kokeen muiden tehtävien kanssa, verrattuna aiempaan, jossa kuuntelu järjestettiin erillisenä päivänä?

Hur påverkar examen innehållet i svenskundervisningen? (Ruotsin ylioppilaskokeen vaikutus ruotsin opetukseen)

8. Onko ruotsin ylioppilaskokeella vaikutusta opetukseenne? Jos on, miten se näkyy?
9. Millaisia ruotsin kielen opetuksen keinoja käytätte erityisesti ruotsin yo-kokeen lähestyessä? (esim. kertauskurssin aikana) (Millaista opetus tällöin on, muuttuuko jokin opetuksessa)
10. Mitä kielen osa-alueita painotatte ruotsin opetuksessa ja miksi?